

FEMINISTISK *för* POLITIK KLIMAT- RÄTTVISA

En rapport om hur
GENUS OCH KLIMAT
hänger ihop

Klimatkrisens effekter, som till exempel översvämningar och extrem torka, får redan idag förödande konsekvenser för människor världen över. De med minst resurser och inflytande drabbas allra hårdast och bland dessa är kvinnor, flickor och marginaliserade grupper särskilt utsatta. Samtidigt är det dessa grupper som har bidragit minst till krisen. Deras röster och perspektiv är viktiga för att vi skall kunna hantera krisen, men uppmärksammas inte och förbises alltför ofta i den politiska debatten om klimatförändringarna och när åtgärder för att hantera dessa ska tas fram. Jämställdhetsperspektivet behöver stärkas i internationella såväl som i svenska klimatsatsningar.

I denna skrift vill vi synliggöra kopplingar mellan jämställdhet och klimat. Vi vill belysa hur klimatförändringarna påverkar kvinnor och flickor som lever i fattigdom, konflikt och utsatthet, samt varför kvinnors och flickors deltagande och inflytande är avgörande för klimatarbetet. Vi ger också rekommendationer till svenska beslutsfattare om hur de kan ta ett större ansvar för klimatkrisen och dess effekter för kvinnor och flickor samt hur kvinnors och flickors deltagande och inflytande kan stärkas. Vi efterlyser en politik med starkare fokus på jämställdhet och klimaträttvisa som sätter människans och planetens välmående i centrum.

Följande organisationer, alla medlemmar i CONCORD Sveriges jämställdhetsarbetsgrupp, har bidragit till rapporten och dess rekommendationer inom sina respektive expertområden:

Afrikagrupperna, RFSU, Individuell Människohjälp, IKFF, Kvinna till Kvinna, MÄN, Naturskyddsföreningen, Olof Palme Internationella Center, Operation 1325, Plan International Sverige, PMU, PRO Global, Rädda Barnen, Union to Union, WaterAid, We Effect

Detta är en sammanfattning.

Läs hela rapporten på

www.concord.se

DEL 1

RÖSTER I KLIMATDEBATTEN

Under de senaste åren har vi sett ett ökat engagemang för klimatet och för klimaträttvisa, särskilt hos unga. Samtidigt växer sig högerextrema och anti-feministiska krafter allt starkare runt om i världen, krafter som ofta är nära sammankopplade med klimatförnekare. Tillsammans utgör de ett allvarligt hot mot klimatarbetet, men också mot ett öppet och inkluderande samhälle där allas lika värde och rättigheter respekteras. I den politiska såväl som den allmänna debatten utgör dessa grupper ett starkt motstånd till de strukturella förändringar som måste till för att vi ska kunna stoppa klimatförändringarna. De röster som kopplar samman klimatfrågan med sociala aspekter, och som lyfter fram jämlikhet, jämställdhet och mänskliga rättigheter som förutsättningar för att komma tillrätta med problemen behövs i debatten. Svenska beslutsfattare bör främja dessa perspektiv genom att stärka kopplingarna mellan klimat och jämställdhet i den svenska klimatpolitiken och i den feministiska utrikespolitiken.

KVINNOR OCH FLICKOR I FRONTLINJEN

– KLIMAT- OCH MILJÖAKTIVISTERS MINSKADE UTRYMME

Våldet mot miljöförsvare har ökat kraftigt de senaste åren. Den höga efterfrågan på naturresurser som olja, skog och jordbruksmark har, i kombination med klimatförändringarna, skapat konflikter om naturresurser. Samtidigt har unga, och särskilt flickor, gått ut på gatorna världen över för att sätta klimatkrisen högst upp på dagordningen och kräva akuta politiska åtgärder. Miljöförsvare möts ofta av hårt motstånd i form av våld och hot. Kvinnor och flickor som försvarar miljön och tar ställning för mänskliga rättigheter, som exempelvis rätten till mark, utmanar genom sitt motstånd strukturella orättvisor och rådande könsmaktsordning. Utöver de hot som redan drabbar miljöförsvare löper kvinnliga miljöförsvare dessutom risk för att utsättas för könsrelaterat våld och hot. Det krympande demokratiska utrymmet för kvinnliga människorätts- och miljöförsvare måste belysas mer i klimatdebatten. Svenska beslutsfattare måste se till att kopplingarna mellan jämställdhet, civilsamhällets utrymme, miljö, och klimat stärks i framtida handlingsplaner för den feministiska utrikespolitiken. Det finansiella stödet till miljö-, klimat- och människorättsförsvare måste öka, och relevanta lagar måste förstärkas för att ge bättre skydd åt dessa aktörer.

DEL 2

BORTOM BNP – EN FEMINISTISK POLITIK SOM FOKUSERAR PÅ MÄNNISKORS OCH PLANETENS VÄLMÅENDE

I takt med att klimatkrisens akuta läge alltmer uppmärksammas har kraven på en brådskande kraftig minskning av fossila bränslen stärkts. Det har i sin tur väckt kritik mot en strikt ekonomisk modell vars primära fokus på ekonomisk tillväxt mäts genom ett lands bruttonationalprodukt (BNP). Kritikerna menar att den bidrar till dagens ohållbara produktions- och konsumtionsmönster. Cirkulär ekonomi lyfts ofta fram som en möjlig alternativ modell, men har även den fått kritik för att vara otillräcklig. Parallellt har ett antal länder börjat använda andra sätt att mäta utveckling där planetens och människors välmående är centrala parametrar för utveckling. Svenska beslutsfattare bör ta intryck av dessa initiativ och utveckla de svenska nationella indikatorerna för välmående samt driva på för en liknande utveckling inom EU och på internationell nivå. Den feministiska utrikespolitiken behöver stärkas med ett holistiskt perspektiv på hur kvinnors och flickors livssituation kan förbättras som tar hänsyn till maktstrukturer och normer.

EN INKLUDERANDE OCH RÄTTVIS OMSTÄLLNING

En rättvis omställning, på engelska ”just transition”, handlar om att se till att de stora samhällsliga förändringarna som krävs för att kraftigt minska utsläppen av växthusgaser också tar hänsyn till sociala aspekter. Det handlar bland annat om hur arbetsmarknaden anpassas, inte minst inom energisektorn. För att få till en rättvis omställning, som också är jämställd, behöver diskrimineringen av kvinnor och flickor på arbetsmarknaden upphöra. Åtgärder måste till för att utmana könsnormer som exkluderar kvinnor från exempelvis energisektorn, och investeringar måste göras i utbildning och yrkesträning som stärker kvinnors och flickors konkurrenskraft inom mansdominerade yrken. Svenska beslutsfattare har ett ansvar i att se till att den gröna omställningen blir rättvis och inkluderande. De bör säkerställa att kommande handlingsplan för Sveriges klimatpolitiska ramverk och framtida handlingsplaner för den feministiska utrikespolitiken innehåller konkreta åtgärder för en inkluderande och rättvis omställning. De bör också driva på för att internationella och europeiska klimatinitiativ ska bidra till en jämställd och rättvis omställning.

DEL 3

KLIMATFÖRÄNDRINGAR, NATURENS RESURSER OCH JÄMSTÄLLDHET

Kvinnor och flickor, särskilt de som lever i fattigdom på landsbygden har ofta ansvar för familjens mat-, vatten- och energiförsörjning. På grund av könsdiskriminering och maktstrukturer är kvinnliga jordbrukare ofta hänvisade till mindre bördig jord och har begränsad rätt till mark och resurser för sitt jordbruk. Liknande könsbarriärer finns för kvinnor som arbetar inom fisket. Av dessa anledningar drabbas kvinnor och flickor på landsbygden i låg- och medelinkomstländer särskilt hårt när ekosystem rubbas och tillgången till naturresurser och mat minskar som följd av klimatförändringarna. Internationella och nationella anpassningsstrategier måste ta tillvara den resurs som kvinnor och flickor är och inkludera dem i mycket större utsträckning. Den ojämlikhet som ligger till grund för klimatförändringarnas påverkan på kvinnor och flickor behöver adresseras. Den svenska regeringen bör genom dialog med partnerländer och genom sitt engagemang i europeiskt och internationellt klimatarbete säkerställa detta.

MOTSTÅNDSKRAFT GENOM LIKA TILLGÅNG TILL RENT VATTEN, TOALETTER OCH HYGIEN

Extrem torka, översvämningar och oförutsägbart väder som följd av klimatförändringarna riskerar att leda till brist på rent vatten. Kvinnor och flickor som lever i fattigdom och konflikt har redan svårt att tillgå rent vatten, toaletter och hygien, vilket har stor inverkan på deras säkerhet och rättigheter. Utan rent vatten till reproduktiv hälsa är risken för komplikationer och dödlighet i samband med mödravård mycket hög. När det inte finns avskilda och rena toaletter på skolor tvingas flickor stanna hemma under menstruation. I avsaknad av toaletter nära hemmet tvingas kvinnor och flickor ta sig utanför huset nattetid, med risk att utsättas för sexuellt våld. Alla människors lika tillgång till säkert och rent vatten, toaletter och hygien måste vara en central del i klimatanpassningsprogram och strategier för att stärka samhällets motståndskraft mot klimatförändringarna. Sveriges regering bör ge ökad prioritet åt denna fråga i kommande handlingsplaner för den feministiska utrikespolitiken samt verka för frågan internationellt, exempelvis i de internationella klimatfonderna.

DEL 3

KLIMATFÖRÄNDRINGARNA, JÄMSTÄLLDHET OCH KONFLIKT

Klimatförändringarna och dess konsekvenser bidrar redan till påtvingad migration och konflikter, och kommer sannolikt fortsätta bidra i ökad utsträckning. Brist på naturresurser kan öka motsättningar mellan grupper och därmed på ett direkt sätt bidra till våldsamma konflikter. Dessutom har klimatförändringarnas konsekvenser en långsiktig inverkan på mänsklig säkerhet. Exempelvis innebär långvarig torka och översvämningar att tillgången till grundläggande behov såsom mat, rent vatten och energikällor minskar. Som följd måste kvinnor och flickor söka sig allt längre bort för att få tag på dessa resurser, vilket ökar risken att de utsätts för sexuellt våld. Det internationella samfundet måste i ökad utsträckning förstå och hantera kopplingar mellan klimatförändringar, konflikter och mänsklig säkerhet. Sverige ska vara en strategisk och aktiv spelare i detta arbete. Svenska beslutsfattare behöver nu stärka sin analys om hur klimat, konflikt och jämställdhet hänger ihop, och se till att detta tydligt reflekteras i kommande handlingsplaner för Sveriges klimatpolitiska ramverk och den feministiska utrikespolitiken.

